

СТАНОВИЩЕ

от проф. д-р Анастасия Ничева Петрова, преподавател от катедра „Обща лингвистика и старобългаристика“ във Великотърновския университет „Св. св. Кирил и Методий“ член на научно жури въз основа на заповед № РД 38 – 69 от 30.01.2017 г. на Ректора на СУ ”Св. Климент Охридски”

относно материалите, представени за участие в конкурс за заемане на академичната длъжност „доцент" в област на висше образование 2. Хуманитарни науки, професионално направление 2.1. Филология (Общо и балканско езикознание. Компютърна лингвистика), обявен в ДВ, бр. 103 от 27. 12. 2016 г.

Гл. ас. д-р Мая Александрова, единствен кандидат в обявения конкурс, е завършила своето висше образование през 1989 г. в специалност „Българска филология“ на СУ „Св. Климент Охридски“. През 1999 г. тя успешно защитава докторската си дисертация на тема „Густав Вайганд и балканското езикознание“, добра основа за развитието ѝ като специалист в областта на балканските езикови контакти, билингвизма и интерферентните процеси. От 1997 г. работи в Катедрата по общо, индоевропейско и балканско езикознание във Факултета по славянски филологии, като от 2005 г. е главен асистент. Подготвила е лекционни курсове и семинарни занятия по важни теоретични дисциплини като общо езикознание, балканско езикознание и социолингвистика, с които са свързани и научните ѝ интереси.

В конкурса Мая Александрова участва с академична продукция от единадесет публикации и една монография. Те очертават ясно проблематиката, на която тя е напълно отдадена през последните години.

Монографията „Вкусове, миризми, подправки. Между лингвистиката и етнологията на Балканите и отвъд тях“ е оригинално интердисциплинарно проучване с обем от 384 с., което е естествен завършек на продължителна събирателска и анализаторска работа. Монографията има за свой обект наименованията на олфакторните и густативните възприятия и наименованията на основните подправки, използвани на Балканите и в европейския свят. Вербализирането на понятията за обонятелното и вкусово възприятие, както и на свързаните с това семантично пространство подправки, е

интересна, актуална и неразработена цялостно тема в балканското езикознание. Заради доминирането на зрителната и слуховата перцептивна модалност обонятелната и вкусовата остават недооценени във всички европейски култури. Идеята за тях е по-слабо „разработена“ по тази причина и със средствата на езиците. Но данните, събрани в редица експериментални проучвания, налагат извода, че изследването на езиковите „превъплъщения“ на възприятията за обоняние и вкус е много благодатно за проявяване на културната специфика на общността, както и на универсалните факти. Известно е вече, че обонянето може „да се култивира“ не по-малко от другите ни сетива, а степента на „усвоеност“ зависи както от обществото, в което расте човек, така и от културното значение, което се отдава на способността да се различават и използват за различни цели миризмите. Интересът към тази проблематика обаче остава все още предимно в полето на когнитивната психология.

Изборът на етнолингвистичната гледна точка е предопределен от осъзнатия факт, че интерпретацията на наименованията за миризми, видовете вкус и подправки може да бъде успешна само след привличане на допълнителните знания за ботаническата характеристика на растенията, за употребата им в народната медицина, в бита, в обредно-магическите практики, за произхода и разпространението на най-употребяваните подправки, за ярката културна символика, с която са натоварени. Разполагането на изследването „между лингвистиката и етнологията“ е знак за задълбочено вникване в спецификата на разработвания проблем, преди да се определи изследователската призма и методологията на анализа. Това прави корпусното изследване на Мая Александрова принос в очертаването на дадения отрязък от езиковата картина на света на балканските народи и отчасти – на други индоевропейски и неиндоевропейски общности. Затова задълбочената събирателска работа и предложеният опит за етнолингвистично тълкуване могат да бъдат оценени като добро начало и основа за следващи любопитни изводи в други научни области. Всъщност, не е трудно да се констатира, че лингвистичният усет на Мая Александрова на места я отвежда на границата на избраното изследователско поле (етнолингвистиката), в пресечната точка с други научни области като когнитивната лингвистика. Такова е впечатлението от пасажите, които разглеждат названията, отразили синестезия – вж. регистрираните лексеми за вкус (*кисел, горчив, лют*), за които е констатиран произход от лексеми за тактилни усещания (с. 107); лексемите, чийто

семантичен развой демонстрира смесване на представите за различни сетива (с. 108) и др. Така се провокират въпроси, които са въвн от поставените цели на монографията, но едно следващо проучване в когнитивен аспект би могло да постави: каква е основата на синестезията, т.е. коя е причината неврони от различни специализирани центрове в мозъка да се свържат помежду си и в резултат да се родят различните концептуални метафори; могат ли изследванията върху синестезията, проявена в езика, да доведат до разбиране на структурата и развитието на човешкия мозък; проява на какво са различните метафорични средства – на универсална особеност или на зависимост от културната среда, която осъществява деликатен контрол при свързването или ограничаването на връзките между невроните и др. Монографията разкрива потенциала на естествения език и неговия характер на „еволуирало по естествен начин отражение на „живота на ума“ (М. Стаменов).

Впечатляващ е обемът на събрания материал, извлечен по добре обмислен с оглед на търсените изводи предварителен план - от балканските езици, които стават фокус в изложението, и от други индоевропейски и неиндоевропейски езици. Добре подбрани са източниците (авторитетни етимологични издания), от които е извлечен този материал. Оформеният богат езиков корпус създава добра основа за постигане на задълбочени изводи с оглед на универсалност – ареална характеристика – етноспецифичност на езиковите данни. Потвърждават се направени вече изводи в други изследвания в балканския ареал, например за архаичността на различни лексикални пластове в албанския (с. 134, 359). Открояват се универсални процеси в номинацията и семантичния развой на названията на възприятията за вкус и мирис, но и етнокултурната специфика в употребата на подправките, развитието и обогатяването на вкусовете (по пътя на ароматните растения от юг на север към Балканите и Европа се проявяват много вариации в названията и в семантичния развой на всеки термин) (с. 359).

Анализът на семантичната структура на отделните термини би могъл да се обогати с повече собствени размишления върху процесите на „отключване“ на асоциации с елементи от други семантични полета, например с полето ‘вътрешна характеристика на човека’. Семантичният преход ‘мирис/вкус’ – ‘емоция’ е често явление в развоя на много от наблюдаваните лексеми: вж, само гр. *μυρίζω* ‘мириша, ухая, воня’ - ‘предчувствам,

предвиждам‘ (вж. *κάτι μου μυρίζει* ‘нещо ми мирише, предчувствам‘, *τόν μυρίστηκα πώς είναι χαφτές* разбрах го, че е доносник‘), *οσφραίνομαι* ‘мириша, душа‘ - прен. ‘предчувствам, предусещам‘, бълг. *мириша, душа, надушвам* ‘предчувствам, предвиждам‘, *мирише ми на измама* и др.; бълг. *стипца* прен. разг. ‘стиснат човек; скъперник‘, нехарактерно за гр. *στύψη*; гр. *στυφός* прен. ‘който предизвиква неприятни усещания или неприятен резултат за субекта‘ (*στυφή έκφραση, στυφά λόγια*) и др. Открояването в изложението на различните когнитивни процеси при осмисляне (тълкуване, интерпретиране) на преживяванията чрез представата за определено възприятие би проявило любопитна разлика в културно-семиотичен план. А това на свой ред би допълнило усещането, което налага балканската езикова картина на света - за странно съвместяване на културното сближение с будното чувство за граница между отделните балкански култури.

Мая Александрова се представя в конкурса за доцент с научна продукция с приносен характер в областите на етнолингвистиката и балканистиката. Задълбочената изследователска работа е гаранция и за висока преподавателска компетентност. Това ми дава основание с пълна убеденост да предложа на уважаемото жури д-р Мая Александрова да бъде избрана за доцент по професионално направление 2.1. Филология (Общо и балканско езикознание. Компютърна лингвистика).